

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

QO‘QON DAVLAT UNEVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D. Xodjayeva
29-avgust 2025-yil

ASHULACHILAR ANSAMBLI

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000	- San’at va gumanitar fanlar.
Ta’lim sohasi:	210 000	- San’at.
Ta’lim yo‘nalishi:	60211700	- Xalq ijodiyoti: Ashula va raqs

Fan/modul kodi ASHULA 200140		O‘quv yili 2025/2026	Semestr 1,2,3,4,5,6,7	ECTS-Kreditlar 40	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili o‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4,5,5,5,5,4,5	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Ashulachilar ansambli	525	670	1195	
2.	I. Fanning mazmuni Ushbu o‘quv dasturda “Ashulachilar ansambli” fanining tarixi va rivojining tendentsiyasi, istiqboli hamda sohaning ilk davridan to bugunga qadar bo‘lgan davrdagi davriy shakllanishi jarayoni masalalarini qamrab olinadi. “Ashulachilar ansambli” fani Xalq ijodiyoti: ashula va raqs ta’lim yo‘nalishida mutaxassis tayyorlashda maxsus fanlar turkumiga kiradi. Ushbu fan orqali talabalar 1,2,3,4,5,6,7 semestrlarda amaliy mashg‘ulot tarzida amaliy bilimlarni egallaydilar. Bunda: Respublikamizda milliy musiqiy meros, mumtoz ashulalarni yanada mukammal chuqur o‘rganish, ashula va raqs ansambli tashkilotchisi mutaxassislarini tayyorlashga ehtiyoj kattadir. Ushbu fanning maqsadi xalq xonandalik merosini chuqur o‘rganib, ashulachilar ansambliga moslashtirish, jamoaviy ijro ko‘nikmalarini egallash, ovoz turlarini ajrata olish va his qilish, uning ijro uslublari, mumtoz ashulalarning shaklan tuzilishi, usul sanoqlari, usul o‘lchovi, milliy bezaklarni o‘ziga xos ijro yo‘llarini o‘rganishdir. Ushbu modul qo‘shiqni kengroq ijtimoiy-siyosiy masalalarni aks ettiruvchi ko‘p tilli, vaqtlararo hodisa sifatida o‘rganadi. Bu o‘quvchilarni turli davrlar, joylar va tillardagi qo‘shiqlarning turli repertuarlari bilan tanishtiradi va ularni qo‘shiq va uning jamiyat bilan aloqalarini tahlil qilish uchun turli metodik vositalar bilan ta’minlaydi. Talabalar turli xil auditoriyalar, ham akademik, ham jamoat uchun turli yo‘llar bilan qo‘shiq haqida yozishni o‘rganadilar. Ular davomida qiyosiy, fanlararo va tarixiy qo‘shiq o‘qishlarini o‘tkazish imkoniyati yaratiladi. Qo‘shiq haqidagi bizning ta’rifimiz ataylab ochiq va moslashuvchan bo‘lib, o‘qituvchilar va talabalarning manfaatlaridan kelib chiqadi. Modul har bir iteratsiyada to‘rttagacha mavzuni o‘z ichiga olgan holda, tadqiqotga yo‘naltirilgan mavzularga e’tibor qaratadigan kichik akademiklar jamoasi tomonidan o‘qitiladi.				

Mavzular bo'lishi mumkin: qo'shiq va joy / landshaft / geografiya; qo'shiq va vaqtinchalik; qo'shiq va millat / transmilliy; qo'shiq va siyosat; qo'shiq va jins/sinf/irq; qo'shiq va tana; qo'shiq va ovoz; qo'shiq va fan; qo'shiq va ijro; qo'shiq va dasturlash; qo'shiq va zo'ravonlik; qo'shiq va hayvonlar; sahifadagi qo'shiq; hikoya/romandagi qo'shiq; qo'shiq va matn; qo'shiq va tarjima; qo'shiq va kanon. Shuni esda tutingki, barcha materiallar ingliz tiliga tarjima qilinadi va talabalar musiqa o'qishi yoki boshqa musiqiy ta'lim olgan bo'lishi uchun hech qanday talab yoki kutish yo'q.

<https://www.ucl.ac.uk/module-catalogue/modules/song-in-society-ELCS0075>

II.Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

Fan bo'yicha nazariy mashg'ulotlar namunaviy o'quv rejada ko'zda tutilmagan.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Izoh: Amaliy mashg'ulotlarning tarkibiy qismiga kiritilgan mavzular alohida holda bitta mashg'ulot ko'rinishida o'tkazilmaydi. Aksincha, har bitta semestrda ijro etilishi rejalashtirilgan asarlarni o'zlashtirish davrida kompleks tarzda qo'llaniladi va ijro etilayotgan asarning har tomonlama mukammal o'zlashtirilishiga xizmat qiladi. "Ashulachilar ansambli" fani bo'yicha har semestrda kamida 4 ta musiqiy asar o'zlashtiriladi. Ashulachilar ansamblida ijro etiladigan asarlar asosan xalq qo'shiqlari va ashulalari, mumtoz qo'shiq va ashulalar, o'zbek bastakorlari asarlari, o'zbek maqomlarining nasr qismidan namunalar bo'ladi. Ashulachilar ansambli repertuaridagi asarlar – ashulachilar ansambli uchun, erkaklar ovozi, ayollar ovozi, yakkaxon xonanda va ashulachilar ansambli uchun bo'lishi mumkin.

1-mavzu. Jamoa ijrochiligining nazariy asoslari va o'ziga xosligi

Jamoa ijrochiligining nazariy asoslari va o'ziga xosligi borasidagi ma'lumotlar ashulachilar ansambli o'qituvchisi tomonidan og'zaki tarzda yetkazilib, bunda ashulachilar ansamblining turlari, ularning tarkibi, boshqa ashulachilar ansamblari bilan taqqoslash, ijro etiladigan asarlarning so'zlari va nota matnlari, ansamblida xonanda va sozandalarning joylashish holati, ularning tasnifi va o'ziga xos xususiyatlari, Respublikamizda faoliyat ko'rsatayotgan professional va havaskor jamoalari, ularning tarkibi va ijro uslublaridagi farq kabi masalalar yoritiladi.

2-mavzu. Yakka va jamoa ijrochiligining o'zaro uyg'unligi hamda o'zaro ta'siri

Yakka va jamoa ijrochiligining o'zaro uyg'unligi hamda o'zaro ta'siri borasidagi ma'lumotlar og'zaki tarzda yetkazilish qatorida amaliy ijro davrida ham sinab ko'riladi. Bunda o'qituvchi ansambl tarkibidagi har bitta xonanda talabadan unga tegishli asarning so'zini bo'g'inlarda ohanglarga mosligini ijro ettirishi, keyin boshqalarning shu jumlani birgalikda ijro etishini talab qilishi orqali yakka ijro bilan guruhli ijroning farqi amaliy tahlil etilishiga erishiladi. Guruhli ijro davrida har bitta xonandaning o'z ijrosini umumiy ijroga bo'ysundirish, shu bilan bir qatorda ijro qilish ko'nikmalari malakalari tarbiyalanadi.

3-mavzu. Musiqiy tovush sozi va sofligi

Musiqiy tovush sozi va sofligiga erishish uchun birinchi navbatda ashulachilar sozandalar cholg'ulari sozlanadi. Bunda sozandalar ansamblidagi chang yoki nay cholg'ulariga qarab cholg'ular sozlanadi va tekshirib ko'riladi.

4-mavzu. Jamoa ijrochiligida tovush hosil qilish, intonatsiya va diksiya

Xonandalar turli tovush birikmalarini qalam tiliga yaqin holda kuylatish. Bunda lablar, til va tilchak harakatlari faolligiga, ularning to'g'ri yo'naltirishiga erishish lozim. Jamoa ijrochiligida matnni to'g'ri talaffuz etilishi muhimdir. Mashg'ulotlarda matndagi so'zlarning har bir bo'g'ini, har bir harfi, umuman, so'zlarning ravon va aniq talaffuziga erishish talab qilinadi. So'zlarni aytish jarayonida ovoz shakllantirishning a'zolarining holatiga ko'proq vaqt ajratish talab etiladi.

5-mavzu. Ijro mahoratini oshirish usullari

Ijro mahoratini o'stiruvchi mashqlarni tavsiya qilish, asarlarda uchraydigan diapazon jihatdan va nola qilish jihatdan murakkab joylarni o'zlashtirishni soddalashtirish, shuningdek asarning tonalligida mashqlar qilish og'iz bo'shliqlarini ijro holatiga tayyorlash, tinimsiz ijro mahhoaratini o'stirish maqsadida mashqlar qilish lozim. Avval asarni to'liq ovozda emas, balki falset ovozda ijro qilish tavsiya etiladi. Bunda, har bitta talaba xonandaning ovoz imkoniyatidan kelib chiqqan holda, alohida vazifalar berilishi mumkin.

6-mavzu. Musiqiy jumla, tovush qator va dinamik belgilar

Ijro etilayotgan asarlarni xona va bozgo'ylar orqali shakli aniqlanadi va har xonani alohida, keyin bozgo'ylarni qo'shish orqali musiqiy jumla hosil qilinadi. Ushbu xona va bozgo'ylar ashulaning rivojlanishiga qarab yigit va qizlar ovoziga taqsimlanadi. Ijro vaqtida forte, piano, metsso forte, metsso piano, pianissimo, fortissimo, sforsando, subito piano, kreshendo va diminuendo kabi dinamik belgilarga rioya qilish talab etiladi. Bunda sozandalar ansambli bilan birgalikda ashulachilar ansambli yoki yakkaxonlarning ovoz nyuansi o'qituvchi tomonidan boshqariladi.

7-mavzu. Erkaklar ovozi ansambli, ayol xonandalar ansambli, aralash ashula ansamblari

Erkaklar ovozi uchun yozilgan va diapazoni jihatidan bas, tenor, alt ovozlari xos asarlar hamda jumlar kuylanadi. Ayol xonandalar ansamblida o'ziga xos asarlar kuylanadi. Bunda asardagi so'zning ma'nosi, ovoz diapazoni va ovoz temblarining imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda shakllanadi. Aralash ashulachilar ansamblida asosan yigit va qizlarning to'liq ijro va yakkanavozlar hamda hamnafaslarning ijrosi ko'zda tutiladi.

8-mavzu. Guruhli ijroda cholg'uchilar ansambli bilan uyg'unlik

Ashulachilar ansamblida guruhlarga bo'linib ishlash mumkin. Bunda mashg'ulotlar umumiy holda bo'lib, yigitlar ovozi va qizlar ovozi hamda yakkanavozlarga bo'linadi. Ovozlarining taqsimlanishiga ko'ra cholg'uchilar ansambli bilan birgalikda yigitlar yoki qizlar ovozini alohida ishlab ular o'rtasidagi uyg'unlik aniqlanadi.

9-mavzu. Ovoz sozlash mashqlari

Tanlangan asarning tonalligidan kelib chiqqan holda ovozlar sozlanadi. Unda asarda uchraydigan musiqiy bezaklar: molish, nolish, titrama qochirimlarga mos ravishda ovoz imkoniyatlaridan foydalanish va to'g'ri sadolantirish tushuniladi.

10-mavzu. Ovozlarini imkoniyatlariga ko'ra turlarga ajratish

Talabalarining ovoz imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda ular bas, bariton, tenor, alt, mezzo soprano, soprano ovozlariga ajratiladi. Shuningdek, ovozlariga asarlardagi ijro etiladigan ohanglar talabalarining ovoz imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda taqsimlanadi.

11-mavzu. Tik turib kuylash va o'tirib kuylash holatlari

Ashulachilar ansamblida tanlangan asarga qarab ashulachilar ansambli to'liq tik turgan holda ijro etadi. Agarda sozandalar ansambli va yakkanavoz bilan bo'lganda ijroda o'tirib kuylash holati kuzatiladi.

12-mavzu. Mavzuni shakllantirish xususiyatlari

Tanlangan asar ustida ishlar bosqichma-bosqich olib boriladi. Yangi tarqatilgan asar muallifi va asarning o'ziga xos tomonlari haqida pedagog tomonidan og'zaki ma'lumotlar beriladi. Ustoz-shogird an'anasi tarzida ustoz talabalarga kuylab beradi va talabalar bilan birgalikda so'z matnlariga qaragan holda asarni dastlabki xonasini ijro qilib, so'ng bosqichma-bosqich asarni oxirigacha ijro qiladi.

13-mavzu. Musiqiy asar ustida ishlash bosqichlari

Sozanda ansambli asarning musiqiy bo'laklarini ijro etishida bir xildagi shtrixlar, nola, qochirimlar, molish, nolish, titrama qochirimlarga ahamiyat bergan holda ijro etishi lozim bo'ladi. Bunda tanlangan asarning shtrixlarini har bir xona va bozgo'ylarda to'g'ri qo'llashi maqsadga muvofiq bo'ladi.

14-mavzu. Ijodiy hisobot, konsert chiqishlarga tayyorlash va o'tkazish

	Har bir kurs ashulachilar ansambli tanlangan asarlarni meyoriyda ijro qilgandan so'ng uni konsert sahnalarida ijro qilish imkoniyati beriladi. Bunday jarayon har o'quv yilining yakunida kafedra mudiri boshchiligida ijodiy hisobot konserti tashkil etiladi. 15-mavzu. Sahnada madaniyati va xususiyatlari Ijodiy va hisobot konsertlari, shuningdek boshqa tadbirlarda ashulachilar ansamblining chiqishida sahna madaniyatiga rioya qilish masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur. Bunda, sahnaga kirib kelish, joylarni egallash, sahnada stulda o'tirish, olqishlarga javob berish, ijrodan bo'sh vaqtda stulga o'tirish o'quv mashg'ulotlarida o'rgatilishi zarur. IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Talabalar mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning amaliy guruhli ijrochilik xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi: •Ashulachilar ansambli fani bo'yicha ma'lumotlar jadvalini kengaytirish yo'llarini o'rganish; •Ashulachilar ansambliga oid manbalarni to'plash va ularni ijro qilishga erishish; •Amaliy guruhli ijrochilik ko'nikmasini mustahkamlash bo'yicha ish olib borish; •Hududiy musiqiy uslublar bo'yicha asarlarni janrlar asosida to'plash; •Vazn asoslari, nota va she'r matni ustida ish olib borish; Mustaqil ish bajariladigan mavzular bo'yicha metodik savolnomalar tuzish, savollarga foydalanishga tavsiya etilgan adabiyotlardan foydalangan holda og'zaki tarzda javob berish, har bir mavzu bo'yicha muammoli masalalarni hal qilish yo'llarini bayon qilish, tavsiyalar berish va boshqalar. Mustaqil ishlarni tashkil etishning mazmuni: talabalarning ilmiy-tadqiqot va ijodiy ishlar kompleks mavzulari va bitiruv dasturlari bilan uzviylikda bajariladi.
3.	V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: - Mavjud maqom ansamblarining ijro uslublarini chuqur o'rganib xalq qo'shiqlari, bastakorlar asarlari va maqomlardan na'munalarni ijro eta olishi tasavvurga ega bo'lishi; - Mumtoz qo'shiqlar, o'zbek bastakorlari asarlari, o'zbek xalq qo'shiqlari, maqomlardan na'munalar ularning shaklan tuzilishi, usul sanog'lari, kuy

	o'ldi, asar shakli va tuzilishi, asarlarning cholg'u yo'li va aytim yo'llarini ijro qilish orqali unda barcha nolalarni his qilib ashulachilar ansambli fanidan <i>bilimlarga ega bo'lishi</i> ;
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: - Og'zaki tushuntirish, savol-javob, musiqiy tahlil, amaliy ijro. - Yakka tartibda ishlash; - talabning milliy cholg'u jo'rligida ijroetish.; - Asarning nota matni; - ijro holatini kuzatish, kamchiliklarni aytib, shaxsiy namuna orqali to'g'rilab berish, berilgan og'zaki ma'lumotlarning qay darajada o'zlashtirilganligini savol-javob orqali nazorat qilish. - Talaba tomonidan o'zlashtirilgan amaliy bilimlarning darajasini aniqlash va talabaga yetkazish.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Joriy nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha o'qituvchi tomonidan berilgan asarni guruhda ijro qilib muvoffaqiyatli topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. B.Do'smurodov "Yakkaxon qo'shiqchilik", Darslik – T.: Akademnashr 2020. – 177 bet. 2. N.Xolboyev "Yakkaxon qo'shiqchilik", O'quv qo'llanma – T.: "Navro'z" 2020. - 160 bet. 3. M.Elov "Ashulachilar ansambli" Toshkent, "Innovatsiya ziyo" 2020 y 184 bet 4. M.Ermatov "Yakkaxon qo'shiqchilik", O'quv qo'llanma – T.: "Donishmand ziyosi" 2023. – 137 bet. 5. O.Safarov "Yakkaxon qo'shiqchilik", Darslik - T.: "Fan ziyosi" 2023. – 211 bet. 6. N.Arzmurodova "Ashulachilar ansambli", O'quv qo'llanma – T.: "Donishmand ziyosi" 2023. – 157 bet. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. //Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11. 2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. 2017 yil

	3. Mirziyoyev Sh.M.Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. 2017 yil 4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va faravon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda quramiz.2017 yil 5. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha HARAKATLAR STRATEGIYASI. 6. R.Tursunov, S.Mannopov "An'anaviy qo'shiq ijrochiligi uslubiyoti" Toshkent, 2003 y. 7. M.Xudoynazarov "An'anaviy ashulachilar ansambli" "Toshkent islom universiteti" nashriyoti, matbaa birlashmasi T. 2005 y. 8.Q.Mamirov "Xalq qo'shiqchiligi" Toshkent, 2006 y. 9.N. Qosimov "O'zbekiston bastakorlari" Rahmatjon Tursunov "Ijod dunyosi" nashriyoti, Toshkent, 2003 y. 10. R.Nosirov "Xalq qo'shiqlari kompozitsiyasi" "Fan" nashriyoti, Toshkent, 2006 y. 11. B.Umarov "Yakkaxon qo'shiqchilik", O'quv qo'llanma – T.: "Donishmand ziyosi" 2023. 12. H.Xusanov "Yakkaxon qo'shiqchilik" O'quv qo'llanma – T.: "Donishmand ziyosi" 2024. Axborot manbalari 13. www.ziynet.uz 14. www.nevomusic.net 15. www.rizanova.uz 16. https://www.ucl.ac.uk/module-catalogue/modules/song-in-society-ELCS0075
7.	Fan dasturi Qo'qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2025-yil 29-avgustdagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: A.Abdurahimov – QDU Xalq ijodiyoti kafedrasi dotsenti I.Jo'rayev– QDU Xalq ijodiyoti kafedrasi dotsenti A.Talaboyev QDU Xalq ijodiyoti kafedrasi dotsenti
9.	Taqrizchilar: M.Mo'minov – QDU Xalq ijodiyoti kafedrasi professor v.b O.Safarov – O'ZDSMI Milliy qo'shiqchilik kafedrasi professori